

LÚKIANOS

LÚKIOS neboli OSEL

To jsem vám jednou cestoval do Thesálie, potřeboval jsem si v té vlasti kouzelnictví vyřídit s jedním člověkem nějakou obchodní záležitost, kterou začal už můj otec. Jel jsem na koni, vezl jsem si na něm i své věci a měl jsem s sebou jediného sluhu. A jak jsem tak putoval vybranou cestou, sešel jsem se náhodou s lidmi, kteří mířili také do Thesálie, do Hypat, kde byli doma. Spřátelili jsme se, a tak nám nepříjemná cesta líp ubíhala. Když už jsme byli blízko města, zeptal jsem se Thesalů, neznají-li v Hypatách člověka, který se jmenuje Hipparchos. Měl jsem pro něho z domova dopis, abych se mohl u něho ubytovat. Oni řekli, že Hipparcha znají, pověděli mi, v které části města bydlí, že má hodně peněz, že však žije jen se svou manželkou a s jedinou služkou, protože je strašně lakomý. Zatím jsme došli až k samému městu. Byla tam zahrada, v ní stál nevelký, ale docela slušný dům a tam bydlel Hipparchos.

Mí společníci se se mnou rozloučili a šli svou cestou dál. Já jsem přistoupil ke dveřím a zaklepal jsem. Chvíli to trvalo, než nějaká žena otevřela a vyšla přede dveře. Zeptal jsem se jí, zda je Hipparchos doma. Ona mi odpověděla: „Je. A kdo jsi ty a co mu chceš, že se po něm ptáš?“ „Nesu mu psaní od sofisty Dekriana z Pater.“ „Počkej tady,“ řekla mi na to, vrátila se dovnitř a zavřela za sebou dveře. Za chvíli přišla zpátky a vyzvala nás, abychom šli dál. Vstoupil jsem do domu, pozdravil jsem Hipparcha a odevzdal jsem mu dopis. Právě se chystal obědovat. Ležel na úzkém lehátku, vedle něho seděla jeho žena, stůl před nimi byl prázdný.

Když si přečetl dopis, řekl mi: „Můj nejdražší Dekrianos, nejvýtečnější ze všech Řeků, činí dobře, že se neostýchá a posílá ke mně své přátele. Můj domek, Lúkie, jak sám vidíš, je sice malý, avšak hosta v sobě rád přijme. Ty však z něho učiníš velký palác, jestliže se v něm ubytuješ a budeš shovívavý k jeho nedostatkům.“

Pak zavolal služku a přikázal jí: „Palaistro, ukaž mému příteli, kde

bude spát, a dones mu tam zavazadla, má-li nějaká. Potom jej odved do lázní, neboť má za sebou dlouhou cestu.“

Po jeho slovech mě služka Palaistra dovedla do velmi hezkého pokojíku a řekla mi: „Ty budeš spát na tomto lůžku a pro tvého sluhu sem přistavím nějaké lehátko a dám mu na ně podušku.“

Když domluvila, dal jsem jí peníze na ječmen pro svého koně a šel jsem se vykoupat. Ona vzala všechny mé věci, donesla je dovnitř a uložila. Po vykoupaní jsem se ihned vrátil do jídelny. Hipparchos mě vzal za ruku a vybídl mě, abych se uložil vedle něho. Oběd byl docela slušný a víno bylo sladké a staré. Po jídle jsme ještě popíjeli, povídali jsme si, jak je zvykem, když je u oběda host, a tak jsme při víně strávili čas až do večera a pak jsme šli spát.

Druhého dne se mě Hipparchos zeptal, kam mám dál namířeno a jak dlouho se u nich zdržím. „Jdu do Larissy,“ řekl jsem mu, „a tady bych rád zůstal tak tři až pět dní.“

Řekl jsem to však jen tak, ve skutečnosti jsem silně toužil zůstat tam tak dlouho, až bych našel nějakou ženu znalou kouzel a spatřil něco neuvěřitelného, třeba jak člověk létá nebo jak se mění v kámen. Ovládnán touhou po takové podívané chodil jsem stále dokola. A tu vidím, jak jde proti mně žena, ještě mladá, bohatá, pokud bylo možno usuzovat z toho, jak šla — byla totiž oblečena v květované roucho, provázelo ji mnoho otroků a měla na sobě hodně zlatých šperků. Když jsem se k ní přiblížil, pozdravila mě, já jí odpověděl na pozdrav a ona mi řekla:

„Já jsem Abroia, možná že jsi mé jméno už slyšel, jsem přítelkyně tvé matky. Vás, její děti, mám ráda jako své vlastní. Proč se tedy, synáčku, nebytuješ u mne?“

„Srdečně ti děkuji,“ řekl jsem jí, „avšak byla by mi hanba utéci z domu přítele, na jehož laskavost si nemohu stěžovat. V duchu však bydlím u tebe, má nejdražší.“

„A kde jsi ubytován?“

„U Hipparcha.“

„U toho lakomce?“

„Nemluv tak, matko. Ke mně se aspoň choval skvěle a štědře, takže by se mu dala vytýkat spíš marnotratnost.“

Usmála se, vzala mě za ruku, odvedla mě stranou a varovala mě:

„Dej si dobrý pozor na jeho manželku. Je to mocná čarodějnice a tak smyslná, že se otáčí za kdekterým mladým mužem. Jestliže jí někdo není po vůli, pomstí se mu svým uměním. Mnohého proměnila ve zvíře, jiné připravila o život. Ty jsi mladý, synku, a hezký, hned se jí zalíbíš, a jsi cizinec, a po tom ani pes neštěkne, když se mu něco stane.“

Když jsem se takto dověděl, že to, co hledám, mám doma, už jsem její další slova ani nevnímal. Jakmile mě pustila, odešel jsem domů a cestou jsem si pro sebe povídal:

„Říkáš, že toužíš po takové neuvěřitelné podívané, vzchop se tedy a vymysli si nějaký chytrý způsob, jak dosáhnout, co si přeješ. Od manželky svého hostitele a přítele ruce pryč, ale zkus to se služkou Palaistrou! Když se kolem ní budeš točit, když se k ní budeš mít, v jejím náručí snadno poznáš, co chceš, tím si buď jist. Sluhové znají přece své pány z dobré i špatné stránky.“

Takové řeči jsem vedl sám se sebou, až jsem došel domů. Hipparcha

ani jeho manželku jsem v domě nezastihl. Jen Palaistra stála u krbu a připravovala nám jídlo.

Hned jsem se chopil příležitosti a spustil jsem:

„Krásná Palaistro, jak půvabný je rytmus, v němž se shodně otáčí tvá zadnička i tvá pánvička, jak kroužíš obojím, až se tvé boky vláčně převalují. Blahoslavený, kdo si omočí.“

To kurážné a roztomilé děvče mi na to řeklo:

„Chlapečku, máš-li rozum a je-li ti život milý, raději uteč před vším tím ohněm a žárem. Stačí, aby sis jednou sáhl, a tak se popálíš, že mi tu pak budeš sedět a nikdo tě nevyhojí, ani sám bůh lékařství ne, jen já, původkyně tvého popálení. A nejpodivnější bude, že v tobě budu vyvolávat stále větší touhu a mé léčení tě bude bolet, jenže ty to budeš stále snášet rád a od těch sladkých muk by tě neodehnali, ani kdyby tě kamenovali. Co se směješ? Jen se na mne podívej: já dokážu přivést do varu i lidské maso! Ano, já nepřipravuji jen takováhle obyčejná jídla, já dovedu složit i tu vzácnou a ušlechtilou lovnou zvěř, člověka, stáhnout z něho kůži a rozčtvrtit ho. Nejraději se dávám do vnitřností, zejména do srdce.“

„To máš pravdu,“ přiznal jsem se, „vždyť jsem se k tobě ani moc blízko nepřiblížil, a už z té dálky jsem se od tebe nejen popálil, ale celý přímo hořím. Mýma očima jsi do mého nitra vpustila svůj neviditelný oheň a teď mě škvaříš, třebaže jsem ti nic neudělal. Pro boha tě prosím, začni mě léčit těmi svými hořkosladkými léky, o nichž jsi mluvila. Už jsi mě skoro skolila, vezmi mě tedy do rukou a dělej se mnou co chceš, třeba mě stáhni z kůže.“

Palaistra se hlasitě rozesmála tím nejpříjemnějším smíchem a už byla má; domluvili jsme se, že až uloží své pány, přijde za mnou a stráví se mnou noc.

Když se konečně vrátil Hipparchos, vykoupali jsme se, najedli a pak jsme si povídali a důkladně jsme si při tom nahýbali z pohárů. Za nějaký čas jsem předstíral, že se mi chce spát, zvedl jsem se od stolu a odešel jsem doopravdy do svého pokoje.

Tam už bylo všechno pěkně přichystané. Sluhovi ustlala venku, k mému lehátku byl přistaven stůl, na něm pohár a vedle něho víno a dostatečné množství studené a teplé vody. To všechno připravila Palaistra. Na pokrývkách bylo jak naseto růží, jednotlivých květů, volných lístků i věnců. Hostina byla tedy připravena a čekal jsem už jen na společnici.

Ta uložila svou paní na lůžko a bez meškání přišla ke mně. A tak jsme se zpíjeli vínem a polibky a bylo nám spolu dobře. Když jsme se pitím řádně připravili na noc, řekla mi Palaistra:

„Chlapče, především nesmíš zapomenout na to, že jsem Palaistra, což znamená zápasnická Aréna, a teď musíš ukázat, jakou školu jsi měl a kolika chvatům ses naučil.“

„Toho bohdá nebude, abych před takovou zkouškou utekl,“ řekl jsem jí na to. „Svlékni se a hned se dáme do zápasu.“

„Budeš zkoušen podle pravidel, která určím já. Já ti budu jako učitelka a znalkyně jmenovat cviky, které budu od tebe chtít, jak mě napadnou, a ty se připrav, abys dobře slyšel a učinil vše, co ti poručím.“

„Jen poroučej,“ vyzval jsem ji, „a dívej se, jak obratně, pohotově a horlivě budu cvičit.“

Odložila oděv, postavila se přede mne úplně nahá a začala mi dávat rozkazy.

Oba dva jsme se osvědčili v tom příjemném a hravém nočním zápolení jako dobří borci. Bylo to tak nádherné, že jsem úplně zapomněl na svou cestu do Larissy. Pak přišla chvíle, kdy jsem se rozhodl zeptat se na to, kvůli čemu jsem si s ní vlastně začal, a řekl jsem jí:

„Má nejmilejší Palaistro, zaříd', abych se mohl dívat na tvou paní, až bude čarovat nebo se proměňovat. Už dlouho toužím po takové neobyčejné podívané. Nebo ještě raději, umíš-li ty něco takového, sama se pusť do čarování, abych se mohl dívat na různá kouzla jedno po druhém. Jsem přesvědčen, že ani tobě není toto umění neznámé. Vím to ne proto, že by mi to někdo řekl, ale prozradilo mi to mé srdce. Vždyť o mně kdysi ženy říkaly, že jsem jako z ocele, nikdy jsem se na žádnou nepodíval zamilovanými očima, a tys mě upoutala tímto uměním, přemohla jsi mě v milostném souboji a držíš mě v zajetí.“

„Přestaň žertovat,“ odpověděla mi Palaistra. „Jaké zaříkadlo by mohlo očarovat Eróta, který je pánem onoho umění? Můj nejmilejší, já z toho nic neznám, to ti přísahám při tvé hlavě a při tomto našem blaženém lůžku. Vždyť já ani neumím číst, a má paní si své umění žárlivě střeží. Avšak naskytne-li se vhodná příležitost, pokusím se umožnit ti, abys spatřil mou paní, až se bude proměňovat.“

A po těchto slovech jsme tenkrát usnuli.

Za několik dní mi Palaistra oznámila, že se její paní chce proměnit v ptáka a letět za mužem, po němž touží.

„Teď je čas, Palaistro,“ řekl jsem jí, „abys mi prokázala laskavost, o kterou jsem tě prosil, a splnila mé dávné přání.“

„Buď klidný,“ řekla mi.

A když nastal večer, vzala mě za ruku, odvedla mě ke dveřím ložnice, kde spali její páni, a vyzvala mě, abych přiložil oko k úzké štěrbině ve dveřích a pozoroval, co se uvnitř děje. Viděl jsem, jak se ta žena svléká. Potom úplně nahá přistoupila k svítelně, vzala dvě zrnka kadidla, vhodila je do plamene a stoje odřikávala nad svítilnou dlouhou řadu slov. Pak otevřela větší skříňku, obsahující množství nádobek, jednu z nich si vybrala a vyňala ji ven. Co v ní bylo, nevím, na pohled to vypadalo jako nějaká mast. Nabrala si, celá se natřela, počínajíc nehty na nohou, a najednou na ní roste peří, nos jí zrohovatí a zakříví se a objeví se všechny ostatní ptačí vlastnosti a znaky. Stal se z ní prostě noční havran. Když viděla, že už je porostlá peřím, strašně zakrákala, právě tak, jak krákají havrani, vznesla se a odletěla oknem.

Myslil jsem, že se mi to zdá, a sáhl jsem si na víčka, protože jsem nevěřil svým očím, že to vidí a že jsem vůbec vzhůru. Teprve po dlouhé době jsem nakonec uvěřil, že nespím, prosil jsem Palaistru, aby nechala i na mně vyrůst peří, aby mě natřela onou kouzelnou mastí a nechala mě létat. Chtěl jsem si totiž sám vyzkoušet, zda přeměněný z člověka budu i duší pták. Palaistra otevřela tu místnost a přinesla nádobku. Rychle jsem se svlékl a natíral jsem se po celém těle, jenže já nešťastný jsem se neproměňoval v ptáka, ale vzadu mi vyrostla oháňka, všechny prsty se mi kamsi ztratily, všehovšudy jsem měl jen čtyři nehty, vlastně nebyly to nehty, ale kopyta, ruce i nohy se proměnily v nohy dobytčete, uši se prodloužily a tvář vyrostla. Když jsem se prohlédl ze

všech stran, zjistil jsem, že se ze mne stal osel, a už jsem ani neměl lidský hlas, abych mohl Palaistře vynadat. Pysk mi poklesl, podíval jsem se na ni jako opravdový osel a vyčítal jsem jí, jak jsem mohl, že jsem se místo v ptáka proměnil v osla.

Palaistra se bila oběma rukama do obličeje a naříkala:

„Jaké neštěstí jsem to já ubohá způsobila! V tom spěchu jsem si popletla podobné nádobky a vzala jsem jinou, ne tu, po které roste peří. Ale jen klid, můj nejmilejší, pomoc je velmi snadná. Stačí najíst se růží, a okamžitě se zbavíš dobytčí podoby a bude z tebe zase můj miláček. Vydrž to jako osel jen tuto jedinou noc. Jakmile se rozední, doběhnu ti pro růže, ty je sníš a budeš vyléčen.“

Tohle říkala a hladila mě při tom po uších a po celém ostatním těle.

Já jsem byl po všech stránkách osel, jen duší a rozumem jsem byl stále člověk, stále ten Lúkios — až na hlas. V duchu jsem se moc zlobil na Palaistru a její omyl, v rozčilení jsem si hryzal pysk a odešel jsem tam, kde stál, jak jsem věděl, můj kůň a jiný osel, opravdový, patřící Hipparchovi. Když zpozorovali, že jsem vstoupil, dostali strach, že se s nimi jdu dělit o krmení, svésili uši a chystali se kopyty bránit svůj břich. Když jsem si to uvědomil, odešel jsem kousek od žlabu a tam jsem stál a smál jsem se, jenže můj smích, to bylo oslí hýkání. A pak jsem si říkal: „Ach, ta má nešťastná zvědavost! Co když sem teď vlezou vlk nebo nějaké jiné dravé zvíře? Hrozí mi nebezpečí, že budu rozsápan, třebaže jsem neudělal nic zlého.“ Tak jsem uvažoval a chudák jsem vůbec netušil, jaké neštěstí na mne čeká.

Když už byla hluboká noc, všude vládlo naprosté ticho a všechno objímal sladký spánek, tu bylo náhle slyšet hluk, jako by se někdo probourával skrz zeď. A opravdu to bylo bourání, až byl vylámán tak velký otvor, že jím mohl projít člověk, a už také tudy nějaký člověk prolézal, za ním druhý, a najednou jich bylo uvnitř plno a všichni měli meče. Pak spoutali uvnitř Hipparcha, Palaistru, mého sluhu a beze strachu drancovali dům a vynášeli z něho peníze, šatstvo a zařízení. Když už v domě nic nezbylo, sebrali mne, druhého osla a koně, osedlali nás a pak na nás naložili všechno, co nakradli. S těžkým nákladem nás hnali klacky do kopce, protože se pokoušeli utéci cestou, kterou se obvykle nechodilo. Jak při tom bylo ostatním zvířatům, to nemohu říci, mně se však zdálo, že bude po mně, protože jsem nebyl na takovou chůzi zvyklý a teď jsem šel bos po ostrých kamenech a navíc jsem nesl takovou tíhu. Každou chvíli jsem klopýtl, ale upadnout jsem nemohl, neboť mě hned někdo zezadu bil klackem po kýtách. Častokrát jsem měl chuť vykřiknout: „Ó Caesare!“, avšak vypravil jsem ze sebe jen zahýkání, zařval jsem sice tím nejsilnějším a nejzvučnějším hlasem „Ó“, ale „Caesare“ už mi uvázlo v hrdle. Jenže oni mě i kvůli tomu řezali, protože jsem je svým řvaním prozrazoval. A tak jsem poznal, že volám marně, a rozhodl jsem se jít potichu, abych si ušetřil aspoň výprask.

Zatím se už rozednilo a my jsme přešli hory doly. Tlamy nám zavázali, abychom se nepásli a nemarnili tím čas potřebný na cestu. A tak jsem ten den zůstal oslem.

V poledne jsme se zastavili v jednom statku, jehož majitelé byli s loupežníky spřáteleni, jak bylo vidět na jejich chování. Líbali se totiž na přivítanou a domácí zvali loupežníky, aby si u nich odpočinuli, dali

jim najíst a nám soumarům nasypali ječmen. Druhý osel a kůň se do toho pustili, avšak já jsem měl strašný hlad, protože jsem ještě nikdy nejedl syrový ječmen, a rozhlížel jsem se po něčem k snědku. Za dvorem jsem zpozoroval zahradu, v ní mnoho krásné zeleniny a nad ní se ukazovaly růže. Vyšel jsem do zahrady — nikdo z domu mě neviděl, protože byli všichni zabráni do jídla —, abych se najedl syrové zeleniny, ale také kvůli růžím. Myslil jsem na to, jak se ze mne opět stane člověk, až se najím růžových květů. Vkročil jsem tedy do zahrady a napral jsem si břicho tím, co jídá člověk syrové, salátem, ředkvičkami a celerem, avšak ony růže, to nebyly pravé růže, byly to květy divokého vavřínu, kterému lidé říkají vavřínové růže, a to je špatná potrava pro každého osla i koně — říká se totiž, že ten, kdo se jich nažere, okamžitě zdechne.

Vtom však zahradník něco zpozoroval, popadl klacek a vešel do zahrady, a když spatřil škůdce a zničenou zeleninu, vrhl se na mne jako přísný biřic na dopadeného zloděje, tím klackem mě zmlátil a nešetřil při tom ani mé boky, ani mé nohy; dokonce zle zřídil i mé uši a rozbil mi hlavu. Když už jsem to nemohl vydržet, vyhodil jsem zadníma nohama, porazil jsem ho na záda do zeleniny a dal jsem se do běhu do hor. Když zahradník viděl můj útěk, vykřikl, ať na mne pustí psy. Psů tam bylo hodně, samý habán schopný zápasit s medvědem. Uvědomil jsem si, že dostihnou-li mě, roztrhají mě na kusy, proto jsem daleko neběžel a uznal jsem za vhodné řídit se příslovím:

Než špatně běžet, to běž raděj nazpátek.

Udělal jsem tedy čelem vzad a honem zpátky do onoho statku. Oni zavolali na psy, kteří se za mnou hnali, a uvázali je, mne pak bili tak dlouho, až ze mne pod tlakem bolesti všechna zelenina vyrazila spodem.

Když byl čas vydat se na další cestu, naložili mi na hřbet víc z nakradených věcí než druhým dvěma soumarům, a to ty nejtěžší kusy. Když už jsem umdlával pod ranami i pod nákladem a kopyta jsem měl ušoupaná, rozhodl jsem se, že se svalím na zem a nevstanu, i kdyby mě ubili k smrti. Od tohoto plánu jsem si sliboval, že mi přinese velký užitek, neboť jsem si myslel, že budou kapitulovat před mou tvrdohlavostí, rozdělí můj náklad mezi koně a druhého osla a mne nechají ležet na místě vlkům napospas.

Avšak nějaké nepřejícné božstvo poznalo mé úmysly a zkrřížilo je. Druhý osel si nejspíš vymyslel totéž co já a padl na cestu. Nejdříve to s chudákem zkoušeli klackem a chtěli ho zvednout bitím, když však ranami nic nepořídili, chytili ho jedni za uši, druzí za ocas a pokoušeli se postavit ho tak na nohy. Když ale ani to nebylo nic platné a osel ležel na cestě jako kámen, úplně vyčerpaný, poradili se a došli k názoru, že se zbytečně namáhají a marní čas potřebný k útěku, vysedávají-li u osla, který je v posledním tažení, rozdělili proto všechno, co on nesl, a naložili to na mne a na koně, pak mého nešťastného spoluzajatce a spolunositele popadli, přetali mu mečem nohy a hodili ho, ještě sebou škubajícího, do propasti. Osel se kutálel dolů a tančil tanec smrti.

Když jsem viděl na spolupoutníkovi, jak by to dopadlo s mými plány, rozhodl jsem se, že budu statečně snášet svůj osud a horlivě kráčet

vpřed, a utěšoval jsem se nadějí, že jednou rozhodně přijdu na nějaké růže, ty že mě zachrání a vrátí mi mou podobu. Slyšel jsem také od loupežníků, že už nám nezbývá velký kus cesty a že tam, kde se zastaví, už zůstanou. Proto jsme i s celým nákladem utíkali a před večerem jsme přišli do jejich domova.

Uvnitř seděla stařena a hořel tam velký oheň. Uložili v domě všechno, co jsme nesli, a zeptali se stařeny:

„Proč tak sedíš a nepřipravuješ nám večeři?“

„Všechno už je pro vás přichystáno, hodně chleba, džbány starého vína a mám pro vás i zvěřinu.“

Pochválili stařenu, svlékli se, natírali se u ohně olejem, nabírali si z kotle teplou vodu a polévali se — byla to náhražka za řádnou koupel.

O něco později přišlo mnoho jiných mladých mužů a přinesli množství zlatých a stříbrných nádob, šatstva a ženských i mužských šperků. Ti všichni patřili k téže tlupě. Když všechno složili, myli se také stejně jako ti první. A pak už se ti vrahouni pustili do bohaté večeře a při plných pohárech mluvil jeden přes druhého. Pro mne a pro koně stařena nasypala ječmen. Kůň ho přímo hltal, zřejmě ze strachu, že se bude musit se mnou dělit. Jenže já jsem si, kdykoli stařena odešla, dopřával chleba, který byl v místnosti uložen.

Druhého dne nechali doma se stařenou jen jednoho mladíka a všichni ostatní odešli „do práce“. Naříkal jsem nad sebou a nad přísnou stráží. Ze stařeny bych si nic nedělal, té bych mohl snadno zmizet z očí, avšak ten mladík byl statný, měl strašný pohled, stále nosil meč a stále zavíral dveře.

O tři dny později, když bylo k půlnoci, se loupežníci vrátili. Tentokrát nepřišli se zlatem a stříbrem, vůbec s ničím, jen s překrásnou dívkou ve věku na vdávání. Měla potřhané šaty a rozčuchané vlasy a usedavě plakala. Uložili ji dovnitř na slámu, domlouvali jí, ať se nebojí, a stařeně přikázali, aby se z místnosti ani na chvíli nevzdalovala a hlídala ji. Děvče nechtělo nic jíst ani pít, jen plakalo a plakalo a rvalo si vlasy. Já jsem stál vedle u žlabu a nakonec jsem s tou krásnou dívkou ronil slzy také. Loupežníci večeřeli venku na dvoře.

K ránu přišel jeden ze špehů určených ke střežení cest a oznámil, že zanedlouho tudy pojede nějaký cizinec a poveze velké bohatství. Loupežníci se zvedli tak, jak byli, ozbrojili se, osedlali mne a koně a vydali se na cestu. Já ubožák jsem šel co noha nohu mine, protože jsem věděl, že jdeme do boje, do války, oni však měli naspěch a pobízeli mě klackem. Když jsme přišli k cestě, kudy se měl cizinec ubírat, loupežníci přepadli jeho vozy, povraždili celý jeho průvod i s ním, vybrali, co bylo nejcennější, naložili to na mne a na koně a ostatní cizincův majetek ukryli v lese. Potom nás stejně rychle hnali zpátky. Jak mě pobízeli ranami klackem, narazil jsem kopytem na ostrý kámen a bolestně jsem se zranil, takže jsem pak celou další cestu kulhal. Loupežníci říkali jeden druhému:

„Nač bychom měli živit tohotohle osla, který každou chvíli klopýtne? Shodme ho ze skály, vždyť by nám ještě mohl přinést neštěstí.“

„Ano, shodme ho tam,“ řekl druhý, „jako obětního beránka za celou naši bandu.“

A tak se na mne chystali. Od chvíle, kdy jsem to slyšel, jsem našla-

poval na zraněnou nohu, jako by nebyla má, neboť ze strachu před smrtí jsem vůbec necítil bolest.

Když jsme přišli do jejich obydlí, složili z našich hřbetů ukradené věci a dobře je uložili, sami se pak nahrnuli ke stolu a dali se do jídla. Když se setmělo, šli vyzvednout ostatní náklad. Jeden z nich řekl:

„Nač s sebou brát toho nešťastného osla, když nám pro své rozbité kopyto není nic platný? Něco z těch věcí vezmeme my sami, něco kůň.“

A tak odešli a vzali s sebou jen koně.

Byla jasná měsíčná noc. Já jsem si říkal: „Ty chudáku, nač tu ještě čekáš? Supové a jejich mláďata tě budou mít k obědu. Neslyšel jsi, jak se na tebe uradili? Chceš být shozen do propasti? Teď je noc, měsíc svítí jako rybí oko, oni jsou pryč. Zachraň se útekem z rukou svých pánů, těch mordýřů.“

Jak tak přemýšlím, zpozoruji, že nejsem k ničemu přivázán, že kožená ohlávka, za kterou mě po cestě tahali, visí vedle mne na stěně. To mě ještě víc pobídlo k útěku, vyrazil jsem a utíkal jsem pryč. Když stařena viděla, že chci utéci, chytila mě za ocas a držela se mě. Já jsem si řekl, že bych si opravdu zasloužil, aby mě shodili do propasti nebo jinak připravili o život, kdybych se nechal chytit starou bábou, a tak jsem ji vlekl za sebou a ona hlasitým křikem přivolávala zajatou dívku. Dívka vyběhla, a když viděla, jak stařena visí na oslu jako nějaká nová Dirké, odvážila se smělého činu, hodného mladíka na pokraji zoufalství: vyskočila na mne, posadila se mi na hřbet a hnala mě pryč. Já jsem částečně z lásky k útěku, částečně ze starosti o dívku běžel jako kůň. Stařena zůstala za námi.

Dívka se modlila k bohům, aby se jí útěk podařil, a pak se obrátila na mne s těmito slovy: „Doneseš-li mě k otci, ty můj krasavče, zbavím tě jakékoli práce a každý den dostaneš měřici ječmene.“ Já jsem chtěl utéci svým vrahům a doufal jsem také, že zachráním-li dívku, dočkám se velkého uznání a péče, a tak jsem běžel a nedbal jsem na své zranění.

Když jsme se dostali na křižovatku, kde se cesty rozbíhaly na tři strany, narazili jsme na naše nepřátele, kteří se vraceli a ve světle měsíce už zdaleka poznali své nešťastné zajatce. Přiběhli k nám, chytili mě a povídali: „Kampak, ty krásná a hodná panenka? Kam jdeš, nešťastnice, v tak nevhodnou dobu? Nebojíš se duchů? Jen pojď k nám, my tě dovedeme domů.“ Zlomyslně se při tom chechtali, obrátili mě a táhli zpátky. Já jsem si teď vzpomněl na svou nohu, na své zranění, a rozkulhal jsem se. A oni řekli: „Teď jsi chromý, když jsme tě chytili na útěku? Když se ti zachtělo utéci, byl jsi zdravý, byl jsi rychlejší než kůň, jako bys měl křídla!“ Po těchto slovech přišel na řadu klacek a z toho domlouvání jsem už měl na stehně mokvajíc rānu.

Když jsme se vrátili zpátky do loupežnického doupěť, stařenu jsme našli oběšenou na skále. Zřejmě se bála svých pánů kvůli dívčinu útěku, uvázala si smyčku na krk a pověsila se. Loupežníci ji pochválili, že měla rozumný nápad, odřízli ji a s provazem na krku ji shodili do propasti. Dívku v domě svázali, pak se najedli a dlouho popíjeli.

Při tom mluvili o dívce. Jeden z nich řekl:

„Co uděláme s uprchlicí?“

„Co jiného,“ řekl druhý, „než že ji hodíme za stařenou. Pokud by to

záleželo na ní, byla by nás připravila o mnoho věcí a prozradila všechno, co děláme. Uvědomte si, přátelé, že kdyby se byla dostala domů, ani jeden z nás by to nepřežil. Naši nepřátelé by se na nás vypravili, přepadli by nás a všechny by nás pochytali. Proto se pomstíme své nepřítelkyni. Avšak kdyby spadla na skalisko, měla by příliš lehkou smrt. My pro ni musíme vymyslet umírání co nejbolestnější a nejpomalejší, které by ji zahubilo teprve po dlouhém trápení.“

„Já vím, že můj výmysl pochválíte. Osel musí také zemřít, protože je líný a předstírá teď, že je chromý, avšak dívce při útěku pomáhal a sloužil. Proto ho ráno zabijme, rozpárejme mu břicho a vyvrhneme vnitřnosti a pak do něho nastěhujme tuhle hodnou holčičku. Hlavu jí ponechme venku, aby se hned nezadusila, ostatní tělo ať je v něm celé ukryto. Až ji tam dáme, dobře ji zašijeme a předhodíme je oba supům jako jídlo připravené novým způsobem. Jen si, přátelé, představte ta strašná muka: především být pohromadě s mrtvým oslem, potom péci se v letní době na nejpalčivějším slunci v dobytčeti, umírat pozvolna hladem a nemít možnost ukončit svůj život, a to ani nemluví o tom, jak ji bude trýznit zápach z rozkládajícího se osla a co zkusí od červů, kteří po ní polezou. Nakonec supové, až proklovou osla, rozsápou spolu s ním i ji, možná ještě živou.“

Všichni přijali tento zrůdný výmysl hlasitým křikem jako výborný nápad. Já jsem však nad sebou zanaříkal, že mám přijít o život a že ani po smrti nemám mít pokoj, ale že mám věznit ubohou dívku a být rakví toho nevinného stvoření.

Teprve však svítalo k ránu, když se tam znenadání objevil vojenský oddíl a vrhl se na ty zločince. Hned všechny spoutali a odvedli je před správce toho kraje. S vojáky přišel i snoubenec té dívky — to on totiž vypátral loupežnické doupě. Vzal dívku, posadil ji na můj hřbet a vzal si ji tak domů. Vesničané už zdálky poznali, že výprava byla úspěšná, protože jsem jim tu dobrou zprávu zvěstoval svým hýkáním, běželi nám naproti, vítali nás a vedli do vsi.

Dívka o mně hodně vypravovala, právem, vždyť jsem byl jejím společníkem v zajetí a na útěku a hrozilo mi nebezpečí, že budu jejím společníkem i ve smrti. Od své paní jsem dostal k snídani měřici ječmene a tolik sena, že by to stačilo pro velblouda. Tenkrát jsem víc než jindy proklínal Palaistru, že mě svým uměním proměnila v osla, a ne v psa. Viděl jsem totiž, jak psi pokradmu lezli do kuchyně a hltali spoustu dobrot, jaké lze vidět na bohaté svatbě.

Má paní řekla otci, jak mi je zavázána a že by se mi chtěla odvděčit, jak si zasloužím, a on několik dnů po svatbě poručil, aby mě nechali volně pobíhat po pastvinách se stádem kobyli. Prohlásil: „Takto bude žít jako svobodný v samých radovánkách a bude si užívat s kobyly.“

Tenkrát to vypadalo jako ta nejspravedlivější odměna — podle oslího soudu ovšem. A tak zavolal jednoho z pasáků koní a tomu mě odevzdal, a já jsem měl radost, že už nikdy nebudu nosit břemena. Když jsme přišli na statek, zahnal mě pasák mezi klisny a odvedl celé naše stádo na pastvu.

Avšak mělo se mi tu vést jako Kandalovi. Pasák, který měl na starosti koně, mě nechal doma své manželce Megapole, ta mě zapráhla ve mlýně a musil jsem jí mlít všechnu pšenici a ječmen. To by ještě ne-

bylo tak strašné, aby vděčný osel mlel mouku pro své pány. Jenže ta dobrá žena pronajímala mou ubohou šíji kdekomu v té krajině a vybírala si odměnu za mletí v mouce, a ječmen, který měl být mým jídlem, pražila, já ho musil semlít a ona si pak z mouky pekla koláče, ty snědla sama a mně zůstaly k jídlu otruby. A když už mě někdy pasák vyhnal na pastvu s kobylami, hřebci mě málem ukopali a ukousali k smrti. Stále mě totiž podezírali, že mám záletné úmysly s klisnami, jejich manželkami, proto mě pronásledovali a kopali oběma zadníma nohama, takže jsem už tu koňskou žárlivost nemohl vydržet. Za krátký čas jsem zhubl a zošklivěl, protože ani doma, ve mlýně, jsem nezakusil nic příjemného, ani na pastvě jsem se nemohl napást, protože se ke mně mí druzi chovali nepřátelsky.

Navíc mě paní často posílala do lesa a nosil jsem odtamtud na hřebetě dříví. To byl vrchol mého trápení. Především jsem musil strašně strmou cestou vystoupit na vysokou horu, dále jsem chodil nepodkovaný po kamenitém svahu. Navíc se mnou posílali jako poháněče kluka, který byl velký darebák. Ten si na mne pokaždé vymyslíl nějaké nové týrání. Především mě bil, i když jsem utíkal, a to ne obyčejným klackem, ale posetým špičatými suký, a mlátil mě stále na stejné místo na stehně, takže jsem tam měl od těch úderů otevřenou ránu, a do ní mě bil stále dál. Za druhé nakládal na mne pokaždé tolik dříví, že by toho měl dost i slon, a přestože se z hory sestupovalo jako ze střechy, i tenkrát mě bil. Když viděl, že se náklad převažuje a naklání k jedné straně, tu místo aby nějaké dříví ubral, přiložil na lehčí stranu a tak obnovil rovnováhu, nikdy to neudělal, ale sbíral velké kameny a zatěžoval jimi lehčí část nákladu, zvedající se do výšky. Tak jsem já chudák slézal z kopce a spolu s dřívím jsem nosil i zbytečné kamení.

Na cestě byla také řeka, která nikdy nevysychala. Aby si ušetřil obuv, sedl si ten kluk pokaždé na můj hřbet za dříví a tak se dostával přes vodu.

Když jsem někdy únavou pod těžkým břemenem upadl, tenkrát už se ta hrůza nedala snést. Když měl slézt, podat mi pomocnou ruku, zvednout mě ze země, popřípadě odebrat něco z nákladu, kdyby bylo třeba, tu on ani neslezl, ani mi ruku nepodal, ale řezal mě klackem počínaje shora od hlavy a uší, až mě rány postavily na nohy.

A to ještě nebylo všechno, žertoval se mnou ještě jiným zlým a nesnesitelným způsobem. Nasbíral hrst nejpichlavějších bodláků, svázal je a přivázal mi je k zadku. Jen jsem se hnul, bodláky, jak visely dolů, mi samozřejmě dopadaly na tělo, píchaly mě do zadku a celý mi ho rozdíraly. Nemohl jsem se proti tomu bránit, protože bodláky, které mě zraňovaly, byly na mně pověšené a stále šly se mnou. Když jsem šel pomalu, abych se ochránil před dopadáním bodláků na tělo, málem že mě nezabily rány holí, a když jsem utíkal před holí, tu už mě vzadu bodala ta hrozná věc. Zkrátka jedinou starostí mého poháněče bylo zničit mě.

Když už jsem jednou nekonečné týrání nemohl snést, kopl jsem ho, a on na ten kopanec nikdy nezapomněl. Jednou dostal příkaz převézt koudel z jednoho statku na druhý. Přivedl mě tedy, nanosil koudel, svázal velký balík, naložil mi ho na hřbet a pevně přivázal silným provazem, protože mi chtěl provést něco hodně zlého. Před samým odchodem sebral potají z ohniště ještě žhnoucí poleno, a když jsme byli kus od

statku, zastrčil poleno do koudele. Koudel okamžitě vzplála — co jiného se také dalo čekat — a já jsem pak nesl na hřbetě jediný ohnivý sloup. Bylo mi jasné, že z toho kouká rychlá smrt uškvařením. Na štěstí právě v těch místech byla na cestě hluboká louže a já jsem do ní skočil, kde bylo nejvíc vody. Pak jsem v ní namočil koudel a převaloval jsem se tam a obracel, až jsem bahnem uhasil ten pálicí a trýznící náklad, takže jsem další cestu už konal bez nebezpečí. Ten kluk už totiž koudel napitou mokrým blátem nemohl zapálit.

Ale po návratu i za to ten drzoun svalil vinu na mne a lživě tvrdil, že jsem se schválně přitočil k ohni, když jsem šel kolem ohniště. A tak jsem se tenkrát zachránil z hořící koudele, i když to se mnou vypadalo beznadějně.

Jenže ten šibeničník si na mne vymyslel něco ještě mnohem horšího. Dovedl mě do lesa, naložil mi pořádnou otep dřeva a prodal ji jednomu sedlákovi, který bydlil blízko. Mne přihnál domů prázdného, bez dříví, a pánovi o mně namluvil nehoráznou lež. „Nevím, pane, proč chováme tohoto osla, když je tak hrozně líný a loudavý. Teď na něho navíc chodí ještě jiné choutky. Kdykoli spatří nějakou ženu nebo hezkou mladou dívku — ale stejně si počíná, když vidí chlapce —, úprkem se k ní žene a chová se jako muž, když přichází za milovanou ženou, kouše ji, jako by ji chtěl líbat, a nutí ji, aby se mu podvolila. Protože se takto násilnicky chová ke všem a všechny poráží na zem, budeš z toho mít jen soudy a nepříjemnosti. Právě teď, když šel s dřívím a spatřil ženu jdoucí na pole, hned shodil všechno dříví a rozházel je po zemi, ženu povalil na cestu a chtěl ji znásilnit. Teprve když jsme se k tomu ze všech stran seběhli, zachránili jsme ji, aby ji tento krásný milenec neroztrhl.“

Jakmile to pán uslyšel, řekl: „Když nechce ani chodit, ani nosit břemena, když je posedlý lidskými touhami a honí se za ženami a chlapci, zařízněte ho, vnitřnosti hoďte psům a maso schovejte pro čeled. A kdyby se ptali, jak přišel o život, řekněte, že ho roztrhal vlk.“

Ten lump, ten můj poháněč z toho měl radost a hned mě chtěl zabít. Náhodou tam však byl jeden sedlák ze sousedství a ten mě zachránil před smrtí, ovšem jeho rada byla strašná. Řekl: „Nezabíjejte osla, který může mlít a nosit břemena. Je tu lehká pomoc. Jestliže jej to nutká usilovat o lásku s lidmi, chyť ho a vyklesti. Když bude zbaven této milostné touhy, hned zkrotne a ztloustne a bez potíží unese velký náklad. Nemáš-li sám s takovou operací zkušenosti, přijdu sem za tři nebo čtyři dny a jedním řezem ho tak změním, že bude krotší než jehně.“

Všichni v domě rádce chválili, že má pravdu, jen já jsem už v té chvíli plakal, protože jsem měl ihned jako osel ztratit svou mužnost, a říkal jsem si, že už nechci žít, mám-li se stát kleštěncem. A tak jsem se rozhodl, že se vůbec netknu potravy nebo skočím ze skály, a až se zřítím do propasti, zemru sice hroznou smrtí, ale má mrtvola bude celá a nezohavená.

Pozdě v noci přišel do statku nějaký posel z vesnice se zprávou, že ona mladá žena, která se nedávno provdala, ta, co byla v rukách loupežníků, se procházela vpozdvečer s manželem po mořském břehu, tu se znenadání přihnala obrovská vlna, strhla je s sebou a víc je nikdo neviděl. Tak nešťastně skončil jejich život. Protože už tu mladí majitelé

nebyli, rozhodli se všichni lidé na statku, že už nezůstanou v otroctví, ale vyrabovali všechno, co bylo v domě, a rozutekli se. Pasák koní si vzal i mne, pobral všechno, co stačil pobrat, a naložil to mně a koby-lám na hřbet. Nebylo to sice nic příjemného, nést břemeno jako oprav-dový osel, ale docela rád jsem přijal to, co překazilo mé vykleštění.

Celou noc jsme šli po velmi špatné cestě a po dalším třídenním po-chodu jsme dorazili do velkého a lidnatého města Beroie v Makedonii.

Ti, co nás vedli, se rozhodli, že se tam usadí. A tak nás dobytčata prodávali v dražbě. Vyvolávač stál uprostřed náměstí a silným hlasem nás nabízel na prodej. Kupci přicházeli, aby si nás prohlédli, otvírali nám tlamy a podle zubů odhadovali věk každého z nás. Všechny ostatní si lidé rozebrali, já jsem tam zůstal nakonec sám a vyvolávač řekl: „Odved si ho zase domů. Vidíš, že tento jediný nenašel nového pána.“

Avšak Nemesis, která se stále točí dokola a každou chvíli se mění, při-vedla i mně pána, a to takového, jakého bych si nejméně přál. Byl to starý nemrava, jeden z těch, co chodí se syrskou bohyní po venkově ode vsi ke vsi a nutí ji žebrat. Tomu jsem byl prodán za velmi slušnou cenu, za třicet drachem. A už si mě nový pán vedl, já jsem šel za ním a vzdychal jsem.

Když jsme přišli k domu, kde Filébos bydlel (tak se totiž jmenoval ten, co mě koupil), hned přede dveřmi křičel silným hlasem: „Holčičky, kou-pil jsem vám krásného sluhu, rodem z Kappadokie.“ Ty holčičky, to byla skupina nemravů, Filébových pomocníků. Ti všichni tleskali, když slyšeli, co Filébos volá, neboť se domnívali, že opravdu koupil člověka. Když viděli, že tím sluhou je osel, hned se začali Filébovi posmívat: „To nevedeš sluhu pro nás, ale ženicha pro sebe! Kdes ho sebrala? Hodně štěstí v tomto krásném manželství a brzy nám porod právě taková os-lata!“ Tak si z něho tropili posměšky.

Druhého dne se chystali do práce, jak tomu říkali, vystrojili bohyni a naložili mi ji na hřbet. Pak jsme se vydali z města na cestu a cho-dili jsme po venkově. Když jsme přišli do nějaké vesnice, já, nosič bo-hyně, jsem se zastavil, sbor pištců zahrál nábožnou píseň, služebníci bohyně si strhli pásky ze skrání, se skloněnými hlavami se točili dokola, bodali se meči do paží, vyplazovali jazyk a i do něho se každý píchal, takže za chvíli bylo všechno plné krve těch změkčilců. Když jsem to poprvé viděl, strnul jsem a celý jsem se třásl, aby někdy bohyně ne-potřebovala i oslí krev.

Když se takto zřídili, vybírali od diváků stojících kolem oboly a drach-my, jiný jim dal sušené fíky, jiný sýry, džbán vína, měřici pšenice nebo ječmene pro osla. Z takových příjmů se živili a tak sloužili bohyni, kte-rou jsem nosil na hřbetě.

Když jsme jednou vpadli do nějaké vesnice, nalákali tam jednoho statného mladého vesničana a přivedli si ho tam, kde byli ubytováni. Pak si od něho nechali dělat takové věci, na jaké jsou takoví bezbožní nemravové zvyklí a jaké mají rádi. Když jsem se na to musil dívat, mr-zela mě má proměna obzvlášť silně a chtěl jsem zavolat: „Ty strašný Die, to mám snášet něco tak odporného?“ Jenže nevyšel mi z hrdla můj hlas, ale oslí, a silně jsem zahýkal. Můj křik uslyšeli nějakí lidé z vesnice, hledající právě osla, který se jim ztratil, bez řečí vnikli dovnitř, protože si mysleli, že jsem ten jejich osel, a přistihli ty nemravy

při jejich hanebném počínání. Dali se tomu do smíchu a nevěděli, kdy přestat. Pak vyběhli ven a celé vesnici vypravovali o prostopášnostech kněží. Ti se hrozně styděli, že byli při něčem takovém přistiženi, a následující noci odtud zmizeli.

Když se dostali na liduprázdnou cestu, dali průchod svému hněvu a nadávali mi, že jsem prozradil jejich tajnosti. Dokud zůstalo jen při nadávkách, nebylo to ještě tak hrozné, avšak co přišlo potom, to už nebylo k vydržení. Složili bohyni z mého hřbetu na zem, strhli ze mne všechny pokrývky a holého mě přivázali k velkému stromu, potom mě bičovali důtkami, na nichž byly upevněny kůstky, až mě málem ubíchovali k smrti, a kladli mi na srdce, abych byl v budoucnu němým nosičem bohyně. Po tomto výprasku mluvili dokonce o tom, že mě zařezou za to, že jsem jim způsobil velkou hanbu a vyštval je z vesnice bez výdělku. Zarazil je však pohled na bohyni ležící na zemi, která by nemohla pokračovat v cestě, a tak mě nakonec nezabili.

Po tom nářezu na mne tedy mou paní znova naložili a já jsem si to krácel dál. K večeru jsme se zastavili na statku jednoho boháče. Byl doma a s velkou radostí přijal bohyni pod svou střechu a přinesl jí oběť.

Vzpomínám si, že jsem se tenkrát dostal do velkého nebezpečí. Nějaký přítel poslal pánovi domu darem kýtu z divokého osla. Kuchař si ji vzal, aby ji připravil k jídlu, ale svou neopatrností o ni přišel, protože se do kuchyně vloudili psi. Dostal strach z výprasku a týrání za ztrátu kýty a chtěl se oběsit. Jeho žena, mé velké neštěstí, mu však radila: „Nemysli na smrt, můj milý, a nezoufej! Odveď osla těch kněží někam ven na osamělé místo, zabij ho, odřízni mu to, co ti chybí, kýtu, přines ji sem, připrav ji a předlož pánovi, všechno ostatní z toho osla hoď někde do rokle. Budou si myslet, že se někam zatoulal a že se ztratil. Vidíš, jak je při těle, po všech stránkách je lepší než divoký osel.“

Kuchař manželčinu radu pochválil a řekl jí: „Ženo, to bude nejlepší, jen tak mohu uniknout důtkám. Hned se do toho dám.“

O tomhle se tedy ten bezbožník kuchař radil se svou ženou a stál při tom hned vedle mne!

Už jsem viděl jako na dlani, co mě čeká, a řekl jsem si, že je naprosto nutné zachránit se před nožem. Přetrhl jsem ohlávku, za kterou mě vodili, vyskočil jsem a hnal jsem se dovnitř, kde večereli kněží s hospodářem. Když jsem vběhl do jídelny, jedním skokem jsem všechno zpřevracel vzhůru nohama, svícen i stolky. Myslil jsem si, že jsem přišel na výborný nápad, jak zachránit svůj život, že hospodář poručí, aby mě okamžitě zavřeli a dobře hlídali jako osla, který je příliš bujný. Jenže tenhle nápad mě přivedl do krajního nebezpečí. Oni se domnívali, že mám vzteklinu, chápali se mečů, oštěpů a holí a počínali si tak, jako by mě chtěli zabít. Když jsem viděl tu hrůzu, pádil jsem do místnosti, kde měli mí páni spát. Když to viděli, pevně zavřeli dveře zvenčí.

Jakmile se rozednilo, dostal jsem znova bohyni na záda a putoval jsem se svými žebravými knězi dál. Přišli jsme do jiné velké a lidnaté vsi. Tam si vymyslili novinku, že bohyně nezůstane v lidském příbytku, ale že bude hostem v chrámu domácí bohyně, která u nich byla nejvíce ctěna. Oni přijali cizí bohyni s velkou radostí a nastěhovali ji k své bohyni, nám přidělili dům nějakých chudáků.

Tam zůstali mí pánové mnoho dní. Když pak chtěli odejít do blízké-

ho města, požádali domácí lidi, aby jim jejich bohyni vydali zpět. Sami si pro ni došli do posvátného chrámového prostoru, odnesli ji, naložili ji na mne a vydali se na cestu. Když však ti bezbožníci předtím vstoupili do oné svatyně, ukradli zlatou číši, uloženou tam jako obětní dar, a odnesli ji schovanou pod rouchem bohyně. Vesničané krádež objevili a hned se pustili za námi. Když se k nám přiblížili, sesedali z koní, chytili kněze na cestě, křičeli na ně, že jsou bezbožníci a svatokrádci, a chtěli zpět ukradený obětní dar. Když všechno prohrabali, našli jej za nadry bohyně. Ty zženštilce spoutali, odvedli je zpátky do vesnice a vsadili je do vězení, bohyni, kterou jsem nosil, vzali a uložili v jiném chrámu a zlatou číši vrátili své domácí bohyni.

Druhého dne se rozhodli, že mě i s ostatním majetkem prodají. Koupil mě cizinec bydlící v sousední vesnici, jehož povoláním bylo péci chléb. Ten mě vzal, nakoupil deset měric pšenice, naložil mi ji na hřbet a hnal mě neschůdnou cestou k sobě domů. Když jsme došli na místo, zavedl mě do mlýna. A tam jsem viděl mnoho dobytčat, mých příštích spoluotroků. Bylo tam také mnoho mlýnů, ta dobytčata jimi otáčela a všude bylo plno mouky. Protože jsem byl nový otrok a protože jsem měl za sebou namáhavou cestu s těžkým nákladem, nechali mě uvnitř odpočinout. Druhého dne mi však zavázali oči šátkem, zapřáhli mě k oji mlýnku a už mě hnali do práce. Já jsem sice věděl, jak se má mlít, protože jsem to už často dělal, avšak tvářil jsem se, jako bych to neuměl. Jenže mi to nebylo nic platné. Uvnitř bylo mnoho mlynářských dělníků, ti popadli hole, rozestavili se okolo mne a nic netušícího, protože jsem nic neviděl, mě všichni naráz začali bít a já jsem se pod ranami okamžitě začal točit jako káča. A tak jsem si na vlastní kůži vyzkoušel, že otrok nemá čekat na pánovu ruku, než se pustí do svých povinností.

Velmi jsem zhubl a zeslábl, a tak se pán rozhodl, že mě prodá, a prodal mě jednomu zahradníkovi, který si pronajal zahradu, aby ji obdělával. Naše práce vypadala takto. Ráno mi pán naložil na hřbet zeleninu a vezli jsme ji na trh, tam ji prodal překupníkům a pak mě vedl zpátky do zahrady. On potom okopával, sázel a zaléval zeleninu a já jsem zatím stál nečinně. Můj tehdejší život byl strašně ubohý. Především byla už zima a zahradník nemohl koupit přikrývku ani pro sebe, natož pak pro mne. Dále nepodkovaný jsem chodil blátem nebo po tvrdých a ostrých zmrazcích. Konečně: k jídlu jsme oba dva měli jen hořkou lociku, tvrdou jako podešev.

Když jsme zas jednou šli do města, potkali jsme slušně vyhlížejícího muže ve vojenském oděvu. Mluvil na nás latinsky a ptal se zahradníka, kam vede osla, totiž mne. Zahradník myslím tu řeč neznal a vůbec neodpověděl. Voják se rozzlobil, že jím pohrdá, udeřil zahradníka prutem, ten se do něho pustil, podrazil mu nohy, povalil ho na cestu, a když už ležel, bušil do něho rukama i nohama a nakonec i kamenem, který zdvihl na cestě. Voják se nejdřív bránil a vyhrožoval mu, že ho propíchneme mečem, až vstane. Zahradník, jako by ho voják tím poučil, co má dělat, vytrhl mu meč, daleko ho odhodil a pak vojáka znovu bil, jak ležel na zemi. Když voják viděl, že už by tu bolest déle nesnesl, dělal, jako by byl ubit k smrti. Zahradník se polekal, nechal ho tam ležet, meč vzal s sebou, nasedl na mne a jel do města.

Když jsme tam přišli, dal svou zahradu na starost jednomu příteli a sám se ze strachu před nebezpečím, které na sebe cestou přivolal, schoval spolu se mnou u jiného dobrého přítele.

Druhého dne se poradili a učinili toto. Mého pána ukryli v truhle, mne chytily za nohy a odnesli mě po schodech do podkroví a tam mě zavřeli.

Voják se prý tenkrát s velkými potížemi z cesty zvedl, se silnými bolestmi hlavy od ran se dobelhal do města, sešel se se svými kamarády vojáky a vypravoval jim, co si k němu zahradník dovolil. Kamarádi ho neopustili a zjistili, kde jsme schováni. Vzali si na pomoc městské úředníky a ti poslali dovnitř jednoho ze svých sluhů s rozkazem, aby všichni, kteří jsou v domě, vyšli ven. Když se tak stalo, zahradník se nikde mezi nimi neobjevil. Vojáci stáli na svém, že zahradník je v domě a já, jeho osel, také. Domácí lidé však tvrdili, že uvnitř nezůstala živá duše, ani člověk, ani osel. V uličce se kvůli tomu strhl velký hluk a křik a já, vždy svévolný a zvědavý, jsem chtěl vědět, kdo to křičí, a proto jsem se vyklonil z okénka. Oni mě spatřili a hned se dali znovu do křiku. Lidé z domu byli usvědčeni ze lži, úředníci vešli dovnitř, všechno prohledali, našli mého pána v truhle, chopili se ho a poslali ho do vězení, aby se zodpovídal za svůj opovážlivý čin, mne sundali dolů a vydali mě vojákům. Všichni se strašně smáli udavači z podkroví, který prozradil vlastního pána, a nevěděli, kdy přestat. Od té doby se díky mně říká mezi lidmi „pro oslí vykuknutí“.

Nevím, co zkusil druhého dne můj pán zahradník. Mne se voják rozhodl prodat a dal mě za pětadvacet atických drachem. Kupcem byl sluha velkého boháče z Thessaloniky, největšího města v Makedonii. Jeho zaměstnáním bylo připravovat pánovi jídlo. Měl bratra, otroka téhož pána, který uměl péci chléb a medové pečivo. Tito bratři žili stále spolu, bydlili pohromadě, i jejich pracovní pomůcky byly pomíchány, a teď vykazali ve svém příbytku místo i mně.

Když se jejich pán najedl, nosili si oba domů mnoho zbytků, jeden maso a ryby, druhý chléb a koláče. Mne zavírali dovnitř s těmito věcmi, postavili mě na tu nejsladší stráž a šli se vykoupat. Já jsem dal vale ječmeni, který mi nasypali, věnoval jsem se tomu, co mí páni svou dovedností vytvořili a co si vydělali, a po dlouhé době jsem se konečně zase dosyta najedl lidské stravy.

Když se mí páni vrátili, zprvu si mého mlsání vůbec nevšimli, protože zbytků bylo mnoho a já jsem kradl jídlo se strachem a opatrně. Když jsem si však nakonec uvědomil jejich nevšímavost, jedl jsem nejlepší kousky a mnoho jiného.

Když nakonec přece jen svou škodu zjistili, podezřival jeden druhého a vzájemně si nadávali „zloděj a nestydatý rozkrádač společného majetku“. Od té doby si oba dávali pozor a počítali kousky.

Já jsem si tenkrát žil příjemně a přepychově, tělo mi z navyklé stravy zase zkrásnělo, kůže se mi leskla a porostla bujným vlasem.

Když ti dva dobráci viděli, jak jsem zesílil a jak jsem se spravil a že ječmene neubývá, ale je ho stále stejně, začali mě podezřívát z opovážlivého jednání. Odešli jako do lázní, i dveře zavřeli, pak přiložili oko ke štěrbině ve dveřích a pozorovali, co se děje uvnitř. Já jsem o té lsti vůbec nevěděl, šel jsem k jídlu a pustil jsem se do něho. Bratři se nej-

dřív smáli, když viděli ty neuvěřitelné hody, pak zavolali své kamarády otroky, aby se na mne šli podívat, a bylo z toho mnoho smíchu, takže to slyšel i jejich pán, protože ten hluk pronikal zvenčí až k němu, a zeptal se někoho, proč se tolik smějí. Když se to dověděl, vstal od stolu, nahlédl dovnitř škvírou a viděl, jak ve mně mizí porce kančího masa. Hlasitě se rozesmál a vrazil dovnitř. Velmi mě mrzelo, že mě pán přistihl jako zloděje a zároveň mlsouta, jemu to však bylo moc k smíchu a první, co udělal, bylo, že mě dal zavést do své jídelny, pak mi tam musili postavit stůl pokrytý mnoha jídlu, jaká by žádný jiný osel nejedl, různé druhy masa, ústřice, omáčky, ryby marinované a v oleji nebo s hořčičnou omáčkou.

Když jsem viděl, že už se na mne Štěstěna přátelsky usmívá, a když jsem si uvědomil, že mě může zachránit jen tento žert, tu přestože jsem byl najedený, postavil jsem se ke stolu a znovu jsem obědval. Jídla se otřásala smíchem. Kdosi řekl: „Že ten osel bude i víno pít, když se mu podá zředěné vodou!“ A pán poručil přinést víno a já jsem je vypil.

Když pán viděl, že jsem úplný zázrak, poručil samozřejmě jednomu ze svých správců, aby vyplatil otrokovi, který mě koupil, dvojnásobek toho, co on dal, pak mě odevzdal jednomu mladému propuštěnci s příkazem, aby mě naučil takové kousky, které by ho co nejvíc pobavily. Ten se mnou měl lehkou práci, protože jsem ihned pochopil vše, co mě učil. Nejdřív jsem si musil lehnout na lehátko jako člověk, který se opírá o loket, potom jsem s ním musil zápasit, tančit vzpřímeně na zadních nohách, přikyvovat na souhlas a kroutit hlavou na znamení nesouhlasu podle toho, co říkal, samé věci, které jsem uměl bez učení.

Všude se povídalo o oslovi našeho pána, který pije víno, zápasí, tančí. Nejvíce lidi překvapovalo, že jsem na každou otázku správně hlavou odpovídal „ano“ nebo „ne“ a že když jsem chtěl pít, mrkal jsem na číšníka, aby mi nalil. Lidé se tomu divili jako něčemu nadpřirozenému, protože nevěděli, že v oslovi vězí člověk. Mně ovšem jejich nevědomost pomáhala k blahobytnému životu. Naučil jsem se i chodit, nosit pána na hřbetě a běhat tak, aby to jezdce co nejméně obtěžovalo, ba aby to vůbec necítil. Postroj jsem měl nádherný, přikrývali mě nachovou pokrývkou, dali mi uzdu zdobenou stříbrem a zlatem a pověsili mi na krk rolničky zvonící nejkrásnější hudbou na světě.

Jak jsem už říkal, náš pán Menekles sem přišel z Thessaloniky proto, že slíbil svému rodnému městu, že uspořádá gladiátorské hry. Teď už měl gladiátory pohromadě a nastal den odchodu. Ráno jsme vyrazili, a kdykoli byla cesta příliš hrbolatá a nebylo příjemné jet ve voze, nesl jsem svého pána na hřbetě. Když jsme dorazili do Thessaloniky, nebylo člověka, který by neběžel podívat se na nás a prohlédnout si mě, neboť pověst o tom, co všechno dokáží, jak tančím a zápasím jako člověk, nás daleko předstihla. Můj pán mě při poháru ukazoval nejvýznamnějším spoluobčanům a častoval je při hostině mými neuvěřitelnými kousky.

Můj dozorce našel ve mně bohatý zdroj příjmů. Zavřel mě totiž, a když chtěl někdo vidět podivuhodné věci, které jsem prováděl, otevřel mu dveře za odměnu. Ti lidé s sebou přinášeli různé věci k jídlu, zejména takové, o kterých si mysleli, že k nim oslí žaludek cítí odpor, jenže já jsem to jedl, takže jsem během krátké doby díky tomu, že jsem obědval se svým pánem a s lidmi z města, zesílil a ztloustl.

Jednou se na mne přišla podívat, jak obědvám, nějaká bohatá cizinka, docela hezká, a ta se do mne bláznivě zamilovala, jednak proto, že viděla mou oslí krásu, jednak proto, že mé neuvěřitelné schopnosti v ní probudily touhu vyspat se se mnou. Promluvila si s mým dozorcem a slíbila mu bohatou odměnu, jestliže jí dovolí strávit se mnou noc. Dozorce odměnu přijal a nestaral se, zda si se mnou něco užije nebo ne.

Když už byl večer a pán nás propustil od stolu, vrátili jsme se tam, kde jsme spali, a tu ženu jsme tam už našli, už dávno před námi přišla do mé „ložnice“. Nechala do ní přinést měkké polštáře, rozprostřít přikrývky, a z toho bylo pro nás na zemi připraveno krásné lůžko. Sluhové té ženy se potom uložili k spánku někde blízko před domem, ona uvnitř rozsvítila velkou svítidlo hořící jasným plamenem, potom se svlékla, úplně nahá se postavila před svítidlo, vylila z lahvičky vonný olej a natírala se jím, i mne navoněla, zejména mi voňavkou naplnila nozdry. Pak mě líbala, hovořila se mnou, jako bych byl člověk a její milenec, vzala mě za ohlávku a táhla na lůžko. Já jsem nepotřeboval, aby mě k tomu někdo dvakrát zval. Byl jsem trochu pod párou, protože jsem vypil hodně starého vína, také jsem byl rozdrážděn voňavkou, a tak jsem si hned lehal, když jsem viděl mladou ženu jako obrázek. Byl jsem však velmi na rozpacích, jak se spojit se ženou. Co jsem byl oslem, neměl jsem příležitost k pohlavnímu styku ani s žádnou oslicí. Také mi nahánělo nemalý strach pomyšlení, že mě žena do sebe nepojme a že ji roztrhnu a budu pak přísně potrestán jako vrah. Nevěděl jsem, že můj strach je zbytečný.

Žena mě dráždila mnoha vášnivými polibky, a když viděla, že už se nemohu udržet, lehla si ke mně jako k muži, objala mě, chytila ho a celého jej do sebe přijala. Já jsem se chudák pořád ještě bál, stále jsem se stahoval zpátky, ona se mě však držela za boky, takže jsem nemohl couvnout, a sama šla za tím, co jí utíkalo. Když jsem se dostatečně přesvědčil, že mi k jejímu ukojení a potěšení ještě mnoho chybí, už jsem jí pak ve všem posloužil bez obav a byl jsem přesvědčen, že nejsem o nic horší než milenec Pasifain. Ta žena byla tak chtivá milování a tak nenasytá milostné rozkoše, že se mnou strávila celou noc.

Když se rozednilo, vstala, domluvila se s mým dozorcem, že mu za stejnou službu následující noci dá stejnou odměnu, a odešla.

Protože si dozorce mou zásluhou pomohl k pěknému výdělku a protože mě chtěl také svému pánovi ukázat z ještě zajímavější stránky, zavřel mě s tou ženou znova. Ta ze mne tentokrát vyždímala, co se dalo.

Dozorce šel za pánem a řekl mu, co se děje, jako by mě to sám naučil, přivedl jej večer tam, kde jsme spali — já jsem o tom nevěděl — a štěrbinou ve dveřích mu ukázal, jak tam s tou ženou ležím. Pánovi se podívaná líbila a pomyslel si, že mě při takové činnosti ukáže veřejně. Prikázal dozorci, aby o tom s nikým nemluvil, a dodal: „V den her ho dovedeme do divadla s některou z žen odsouzených k smrti a před zraků všech se s ní pobaví.“ A jednu z těch, které byly určeny, aby je roztrhala dravá zvěř, přivedou ke mně a nařídí jí, aby ke mně přistoupila a hladila mě.

Když konečně přišel den, kdy měl můj pán pořádat hry, rozhodli se zavést mě do divadla. Vstoupil jsem tam takto.

Stálo tam obrovské lůžko zhotovené z indické želvoviny a vykládané

zlatem, na to mě uložili a vedle mne si musila lehnout ona žena. Potom nás naložili na jakýsi stroj, dopravili nás do divadla a postavili do prostřed arény. Diváci hlasitě křičeli a tleskali mi. U lůžka byl postaven stůl a na něm bylo ve velkém množství nachystáno všechno, co podávají na hostině labužníkům. Vedle nás stáli krásní mladí číšníci, připraveni podávat nám víno v zlatých pohárech. Můj dozorce stojící vzadu mi poručil, abych se dal do jídla. Já jsem se však styděl, že ležím v divadle, a také jsem se bál, aby odněkud nevyskočil medvěd nebo lev.

Tu šel okolo kdosi s náručí květů a já jsem mezi nimi zpozoroval i lístečky čerstvých růží. Bez váhání jsem vyskočil z lehátka a běžel jsem za oním člověkem. Diváci si mysleli, že jsem se zvedl, abych zatančil, jenže já jsem přecházel od jednoho květu k druhému, vybíral jsem si růže a hltavě jsem je pojídal. Lidé se ještě divili, co to dělám, a to už ze mne padala a mizela podoba zvířete, ztrácel se někdejší osel a najednou tu stál ve vlastní podobě nahý Lucius.

Všichni ohromeni tou neobyčejnou podívanou, kterou nikdo nečekal, spustili hrozný křik a názory v divadle se rozdvojily. Jedni žádali, abych byl na místě upálen jako strašný čaroděj měnící svou podobu, druzí prohlašovali, že je třeba počkat, co k tomu řeknu já, nejdřív si to rozmyslit a teprve pak mě soudit. Já jsem se rozběhl k správci té provincie, který byl náhodou při představení přítomen; vypravoval jsem mu všechno od začátku, jak mě thesalské děvče, otrokyně jedné Thesalky, natřelo kouzelnou mastí a proměnilo v osla, a prosil jsem ho, aby mě zajistil a tak dlouho střežil, dokud ho nepřesvědčím, že nelžu a že se to tak skutečně stalo.

Místodržitel řekl: „Pověz nám, jak se jmenuješ ty a jak se jmenují tví rodiče a příbuzní i tvé město.“

Já jsem mu na to odpověděl:

„Můj otec se jmenuje . . . , já se jmenuji Lúkios a můj bratr Gaios, ostatní dvě jména máme společná. Já jsem autor historických a jiných spisů, můj bratr je básník elegií a dobrý věštec, naším otcovským městem jsou Patrai v Achaii.“

Když to správce vyslechl, řekl:

„Jsi synem lidí mně velmi drahých, kteří mě hostili ve svém domě a uctili dary, a vím, že rozhodně nelžeš, jsi-li jejich syn.“

Vstal ze svého křesla, objal mě a znova a znova líbal a pak si mě odvedl domů.

V té době přišel také můj bratr, přinesl mi peníze a mnoho jiných věcí a místodržitel mě veřejně před všemi lidmi zprostil jakéhokoliv obvinění. My jsme pak šli k moři, vyhlédli si loď a naložili na ni své věci.

Pokládal jsem za nutné zajít za onou ženou, s kterou jsem se miloval jako osel — namlouval jsem si, že na ni teď jako člověk udělám ještě lepší dojem. Přijala mě laskavě, myslím, že se jí líbila neobvyklost té příhody, a pozvala mě, abych s ní povečeřel a zůstal u ní přes noc. Přijal jsem její pozvání, protože jsem si myslel, že by bylo neslušné, aby ten, kdo byl milován jako osel, teď, když se stal člověkem, ohrnoval nos a přehlížel ženu, s kterou se miloval. Povečeřel jsem s ní, hodně jsem se natřel vonnou mastí a ověncil jsem se růžemi, nejmilejšími květy, které mi vrátily lidskou podobu. Když už noc pokročila a byl čas jít spát, vstal jsem od stolu, a přesvědčen, že jí chystám něco velmi pří-

jemného, svlékl jsem se, postavil jsem se před ní nahý a doufal jsem, že se jí ve srovnání s oslem budu rozhodně líbit mnohem víc. Avšak ona, když viděla, že mám všechno jako člověk, plivla na mne a křikla: „Zmiz ode mne a jdi si spát daleko odtud!“

Když jsem se jí zeptal, co jsem jí udělal tak strašného, řekla: „Zeus je mým svědkem, že jsem tenkrát nemilovala tebe, ale osla, jímž jsi byl, a s ním jsem spala, ne s tebou, a myslila jsem si, že i teď sis zachoval velký oslí nástroj a že ho nosíš i teď, jenže ty jsi ke mně přišel změněný z onoho krásného a užitečného zvířete v opici.“

Okamžitě zavolala sluhy a poručila jim, aby se mě chopili a vynesli mě před dům. A tak vyhozený na ulici, nahý, krásně ověnčený a navoňný jsem objímal nahou zemi a na ní jsem spal.

Hned za svítání jsem neoblečený běžel k lodi a se smíchem jsem bratrovi vypravoval, co se mi stalo. Potom jsme za příznivého větru vanoucího od města vypluli z přístavu a za několik dní jsem se dostal do svého rodného města. Tam jsem obětoval bohům zachráncům a přinesl jim dary za to, že jsem se po tak dlouhé době a s tak velkou námahou šťastně vrátil domů ne z psího zadku, jak říká přísloví, ale z oslího.

- Kniha (i *Tribuni výmluvnosti*) dostupna zde:
  - <https://ndk.cz/uuid/uuid:af62ca80-92d6-11e2-9a9f-005056827e51>
  - Stačí se přihlásit naší institucí.